

Nuslasi 10 kuruş

Posta ücreti 40 Para

İstanbul

Senelik abonasi
100 kuruş.

Posta ücreti 10 kuruş

Şehremaneti Hecmuası

Şehremaneti tarafından ayda bir çıkarılır

Belediyeler ve şehircilik fennî

Belediyelere , yani şehir işlerine ve şehir idare ve tanzimine verilen ehemmiyet, belediye vazâif ve tatbikatı fennîyesini bu günün en mühim ve en ince işleri sırasına geçirmiş , şehirlere maddi manevî hayata en müessir birer merkez , birer iş ve medeniyet ocağı ve servetler yatağı mahiyetini vermiştir .

Hususan cihan harbinden beri gün geçmez ki « Komün » yani bizde mukabiline « nahiye » dediğimiz belediye dairelerine , bunların mesken , hıfzı sıhhat , su ve elektrik gibi , ictimai yardım gibi mühim gaye ve umumi menfaatlerine ait kitaplar , risaleler , makaleler çıkmasın . Sonra iktisatçılar , inşaat mühendisleri , kanun adamları , idare mütehassısları , hıfzı sıhhat âlimleri hiç durmaksızın hep şehir ve belediye işleriyle iştigali adeta medeni hayatın maddi ve manevî istirahatı ve bir çok tehlike ve çirkinliklerden vıkaye ve sıyaneti için ilk ve en umumi ve vicdani bir vecibe olarak tanıyorlar .

Cihan harbi Avrupalı insanlara çok şeyler öğretmiş , büyük ibretler dolu bir hadisat ve intibah müzesi halinde , olanca heybet ve azemetiyle hayali hala karşılardan gitmemiştir . Irkı himaye , ırkı ıslah , hıfzı sıhate itina ile beraber ucuz mesken , ucuz gıda , sıhhi hayat , iktisadi inkişaf , ilmin fennin her damlasından insani bir fayda , bir öz , bir ruh bulup almak ve onu bir noksanı bir ihtiyacı telâfi ve tatmin için ilâhî nimetler şeklinde büyük bir kalp ve fikir dikkatiyle benimsemek . . . İşte bu günün en ateşli mücadelesi !

Büyük şehirler , kasabalar yahut küçük şehirlerden sonra nahiye için de mutlaka mühim bir mevcudiyet olmak üzere gene belediye dairesi ortaya çıkıyor , hatta belediye idarelerine cins itibarıyla bir esas taksimi de yaparak şehir belediyeleri ve köy belediyeleri diye unvan veriyorlar .

Büyük şehirlerin belediye yahut tabiri mahsusiyle Şehremanetleri , medeniyet ve insaniyet saha ve cihanında çok büyük rol oynuyorlar .

Bunlar adeta ilim ve medeniyet manalarının tatbikatına hâkim olmak şartıyla vücut bulmuş muazzam hükûmet cüzü fertleri , yahut mahalli hükûmet vücutlarının daha aidi , daha çok teferruatla meşgul , maddi ve hıssî bir mümtaz uzvu olarak teşekkül etmişlerdir .

Bunların bir asırdan ziyade müddetten beri kendilerine mahsus mülkleri , arazileri , binaları , müesseseleri , fabrikaları ; yarım asırdan beri de su , gaz , tramvay , otobus ve elektrik istihsal ve tevzi müessesatı , iktisadi ve sıhhi faaliyetlere nümune olan panayır , tiyatro mezbaha , hastane , hamam , otel , liman , iskele , park , borsa , ve sairiden başka emniyet sandıkları , tasarruf sandıkları , rehin bankaları , esnaf ve san'atkâra yardım müesseseleri , sigorta şubeleri , hulâsa , darulâcezelere , fakir ve malullere yardım ve gene fukara için doğum yerleri , kütüphaneleri , spor ve oyun tesisatı . . . ilâa eserleri vardır .

Şehir bu saydığım müessesat ve menabih bazılarını varidat edinmek ve

bazılarını da yalnız hizmet mukabili ücret almak yani ancak masrafını kurtarmak suretiyle tasarruf eder.

Şehrin cesameti, mevkiinin istidadı ve servetinin hareketi, faaliyeti nisbetinde iktisadi vaziyet ve kudreti de yüksektir.

Büyük şehirlerin etraf ve civarı, o şehri beslemek ve daima çok miktardaki istihlakinden emin surette istifade etmek için bağcılık, bahçecilik, ehli ve kanatlı hayvanat yetiştirmek, turfandacılık, çiçekcilik ve bir takım zirai san'atler sahasıdır. Bu işler o şehrin serveti ve hususan kazancı yani refahı derecesinde inkişaf ederler. Şu kadar ki bu san'atlere fen karışmazsa ileri gitmeleri ve ihtiyaca tükabül edebilmeleri mümkün değildir.

.*.*

Şehir âlemi, şehir hayatı ve faaliyeti, şehir idaresinin büsbütün başka bir hususiyet arzemesi lâzım geldiği, şu yukarıda saydığımız şeylerden anlaşılır.

Esasen şehirler fikir ve ilim nurlarını etrafına muhtelif şekillerle yayan maneviyat merkezleridir. Bunların sekencesi de küçük bir kasaba yahut büyük bir köydekilerden düşünce ölçüsü ve muamele bilgisi, büyük işlerin feleki ve ihatası, bedii şeylere hizmeti, servetlerin san'at ve bilhassa ticaret ile yörgülerek işlenmesinde lüzumu olan geniş ve vukufu cüreti ile tamamen ayrılırlar ve onlara bu noktâ nazardan tefavvuk ederler.

Diger cihetten kasaba ve karyeler büyük şehirlerin ihtiyaçlarına hizmet ederek istifade teminiyle yaşadıkları gibi ihrac edilecek mahsul ve malların sevki ve fiat tayini, cihan piyasası ve borsalarla istihbar işlerini tevdi suretiyle de büyük yardım görürler.

Şehirlerin bilhassa büyük olanları belediye idaresi itibariyle çok mühim ve tetkika değer bir sima ve hususiyet arzederler. O şehir şayet geniş ve zengin « hinterland » lı bir ticaret merkezi, bir liman, bir transit yeri, yahut vesait ve vaziyeti tabiiyesi ile bir sanayi ve ya vesaiti nakliye merkezi ise o vakit çok mühim bir iktisadi mahiyeti haiz ve ayrıca tetkik ve muameleye şayan, müstesna bir mevcudiyet demek olur. Almanların Hamburg, İngilizlerin Liverpool, Amerikanın Niw-york şehirleri bu neviden olsalar gerektir.

O halde bunların idareleri de başka yerlere benzemez olacaktır. Bunların akıllara hayret verecek hareketi ticariyesi, limanları, « Serbest mintaka » ları, servet ve o halde imrandaki azamet ve zinetleri şöyle dursun, memleketin umumi servet ve hareketine ettiği hizmet ve yaptığı mesut tesir itibariyle her halde başka bir belediye olması icap eder.

Bu mutaleaları bizde en büyük şehremaneti idaresine malik olan İstanbul'a tatbik edemeyiz. Çünkü tarihi teşekkülü avrupalıya nisbetle yeni, geçirdiği istibdat devirleri tesiriyle geri, ve son harpler ve mütareke devri felâketi itibariyle çok zayırlı ile mutazarın olan bu büyük ve pek dağınık şehire bakmak ve onu bu günkü medeniyet ihtiyacına cevap verecek surette idare ve tanzim yahut teghiz için daimi ve çok masraf ister.

Halbuki iktisadi istidat ve faaliyet derecemiz buna müsait değildir. Şehrin tanzim ve teghizi yalnız fikir ve lim meselesi olsaydı ona sahip olanlarımız elbette vardır. Fakat bir de masraf yani para ciheti düşünülünce her büyük

tasavvurun akamete uğrayacağı muhakkaktır .

İstanbul için imar çaresi ancak iktisadi hareket ve tesisatın en yeni tarz ve usulde vücade gelmesiyle ve İstanbul iktisadiyatıyla alakadar olan vasait ve şeraitin de tadil ve islahiyle kabil olacaktır. Çünkü İstanbul artık devri esbakın, sabıkın saray ve paytaht erkân ve memurini hamil bir maaş ve aylık yahut ihsan sahası değildir; bu itibar ile, esasen sağlam olmayan iktisadi binası çok sarsılmış ve yeniden inşa ve tevhize muhtaç kalmış bir iktisat muammasıdır .

.*.*

Avrupa belediyeleri bize nisbetle çok eski ve iktisadi icraat ve faaliyetleri daha mehadide iyi ve doğru düşünerek şehirlerin su, havagazi, tramvay ve elektrik gibi başlıca ihtiyac ve istihsal vesait ve kuvvetlerinin ruhsat yahut imtiyazları belediyelere maledilmiş ve bazı yerlerde evelden böyle olmasa bile sonradan fen sayesinde şehir bütçeleri zenginleşerek bu işlerin hisse senedatını satın ala ala büyük bir kısmına sahip olunmuştur . İstanbulda ise su, tramvay, elektrik, gaz, hepsi imtiyazlı şirketler elinde, kârı ecnebilere giden mühim kazançlı işlerdir .

Bunlardan memleketin istifadesi, ve para itibariyle faydası bu Cumhuriyet devrimizin lutfu himayesiyle türk memurlar istihdam ettirmeğe münhasır kalmıştır .

Hatta telefon da böyledir .

Belediyemiz - elektrik kuvvetini gene şirketten almak üzere - ömründe ilk defa Üsküdar - kıskılı tramvayına malik olmuştur . Bu da vaktiyle evkafın yaptığı, yani evelce vücade gelmiş bir eser olduğu için ihyasma çalışılmıştır .

Yeniden yapmak olsaydı, bu külfete mukabil şimdi Avrupada olduğu gibi otobüs tesisi usuli tercih edilirdi .

Fakat asıl mesele belediyenin şehir birliği ve sekenesinin o yere olan hissi ve vatani rabitasındaki benliği her şeyde muhafazada mütekebil bir gaye takip etmesidir .

Eski adamlar eminiz ki bu belediye kelimesinin ifade yahut ihata ettiği mefhumu vazih surette bilmiyorlardı, mahalli idare hususiyetlerini hakkıyla takdir etmiyorlardı . Belediye deyince sokakları süpürten, evlerden çöpleri toplayan, bazı sokakları lüzumlu lüzumsuz genişlettiren, esnafa, arabacıya tezkere verip rûsum alan, bina ruhsatiyesi kesen; sonra kantardan kilodan resim tahsil eden bir çarşı ve mahalle kâhyası yahut bazı rûsumun tahsilât idaresi gibi müphem olduğu kadar muglak bir şey anlıyorlardı .

Halbuki onun, şehrin sıhhati umumiyesi, intizamı, temizliği, zenginliği ve hatta ahlakı ile olan sıkı ve çok hususi alakaları hiç bir fert ve idarede yoktur ve olamaz .

Belediye hiç bir vakit; cezalar veren işe yahut hurriyete mani olan, şehrin alış veriş kârına bir iş görmeden iştirak eden bir kuvvet değildir .

.*.*

Asıl söylemek istediğimiz şey İstanbul ileri gitmesi ve ana vatana büyük fayda ve hizmetler temin edebilmesinin ancak ve ancak iktisaden terakki ve inkişafına mütevakkıf olduğudur .

İstanbul bütün şimali ve vasatı Anadolu'nun ticaret komisyoncusu, limanı ve iskelesi, ambarı, bankası, ve ince kileridir; o mühim ve feyyaz kıtanın san'at ve ithalat - ihracat evi ve kapidır .

Etrafı bir çok ziraat ve imar nevirine müsaittir. İstanbullu bu noktai nazardan mutalea edersek onun seyyah ve tenezzüh şehri olması ümit ve gayesi sonra kendiliğinden neticelenir; fakat her şeyden evvel bir san'at ve ticaret mihver-i millisi olmasıdır.

Bu neticeye vusul vakıâ güç ve büyük himmetlere mütevakıftır, fakat iktisadi teşebbüsler başlayınca ilmi düsturlar biri diğerini takip ederek faaliyet kendi seyri tabiisinde artar.

İstanbulun bu gün işsizlikten sıkâyeti doğru değildir, Anadolunun bazı yerlerinde geçen şiddetli kış ve yazın kuraklığından dolayı İstanbul'a iş arama gelenlerin bir müddet çalışmaları bu şehir için varit olmiyacak bir haldi. Bu muvakkat izdihamna sebep şehrimizin iktisadi sahada kâfi derecede faal olmadıdır.

Şehrin sermayedarları fert itibarile kendi başlarına yahut kendi aralarında çalıştıkları ve son senelerde bir takım-larının faizciliği rahat bir iş buldukları

için onlardan san'at, ziraat, hayvan yetiştirmek, ufak sermayelere yardım etmek, kooperatifler vücude getirmek gibi ictimai iktisat eserleri beklemek abestir, böyle şeyler bir zihniyet ve alışkanlık seviyesi mes'elesidir.

Bunun böyle olduğunu ve hatta son elli senelik devri tarilinin en büyük ve en ameli san'atkâr ve taciri olduğunu ispat etmiş bulunan Almanyada bile dev adamlarıyla yol almağa başlayan iktisadi faaliyetin kısmı azımının « komün » ler yani belediyeler usul ve tezkilatının böyle gaye ve teşebbüslere pek müsait ve son derecede ameli olmasına meydan bulunduğunu gördük.

Büyük Cumhuriyet hükümetimizin meşgul bulunduğu ve itmamına yaklaştığı yeni Belediye kanunu memleketimiz şehirlerini geniş bir faaliyet sahasına çıkararak onları bu zamana göre tekenmül ettirecek fakat ondan ötesi şehirciliğimizin zihniyet ve himmetine kalacaktır.

A . Suat

